

Solidarita

Rozšíření EU

Co je
socialismus
ZDOLA?

OD ANTIKAPITALISMU K REVOLUCI

ČÍSLO 0

Okupace Iráku:

Nový Vietnam?

**Demonstrace v USA - represe -
odpor v Iráku - zastaví hnutí válku?**

Díval se celý svět, kromě Čechů

Týden od 28. srpna do 2. září si pravděpodobně někdy vyslouží kapitolu v historických knihách, pokud bude historikům dovoleno psát pravdu. Bude to depresivní a zároveň inspirující kapitola o Národním sjezdu Republikánů v New Yorku, o vzrůstu otevřeného a do nebe volajícího totalitarismu v USA a o nástupu soudržné americké politické opozice. Jedná se o příběh, který na týden zaujal většinu světa. Ale česká média ho sotva zmínila a tak prošel touto zemí takřka bez povšimnutí.

Arianna Meadowlark

29. srpna protestovalo půl miliónu lidí doma i v zahraničí proti politice vlády G. Bushe – proti okupaci Iráku, tyranskému Vlasteneckému zákonu (zákon přijatý po 11. září v USA, který pod záminkou „boje proti terorismu“ omezuje některá občanská práva – pozn.red.), proti úbytku takřka čtyř miliónů pracovních míst, proti zkáze amerických škol, proti doktríně amerického impéria. Tato demonstrace, organizována koalicí „Sjednocení za mír a spravedlnost“ (United for peace and justice), byla vůbec největší, jaká se kdy konala u příležitosti politického sjezdu.

Zatímco republikánský sjezd neodhalil nic nového, masivní hnutí dalo naději miliónům lidí po celém světě. Například novináři z Al Džazíra, která byla nedávno americkými okupačními vojsky v Iráku zakázána, řekli nezávislé americké stanici „Democracii hned“ (Democracy Now), že jejich publikum v arabském světě vkládá své naděje na mírové řešení problémů do amerického opozičního hnutí.

A česká média to přesto ignorovala. Jen Česká televize a několik málo listů krátce zmínilo fakt, že proběhla demonstrace, přičemž udávali čísla mnohem nižší, než byl oficiální policejní údaj 500.000.

V tomto týdnu nastalo také největší masové věznění občanů v historii New Yorku. Ačkoli zde podle policejních záznamů proběhlo ze strany

demonstrantů velice málo incidentů, bylo zadrženo okolo 2000 lidí, kteří byli drženi po dobu několika dní bez přístupu k právníkovi a ke zdravotní pomoci.

V ideodokumentace z ulic ukazuje, jak policie rutinně uzavřela část ulice a obklíčila každého uvnitř, včetně těch, kteří mírumilovně stáli nebo seděli na demonstraci, novináře, obchodníky z přilehlých krámků a v jednom případě i disidentského republikánského delegáta. Existují důkazy, že nezávislí novináři, dokonce ti s akreditací vydanou policejním oddělením, byli zvláštní cílovou skupinou pro zatýkání.

Zadržovaní byli uvězněni ve velkém prostoru, nazvaném Dok 57 (Pier 57; v každé sekci bylo několik stovek lidí), kde padal ze stropu azbestový prach a po zemi se rozléval chemický olej, který způsoboval na odkryté kůži vězňů vyrážky. Lidé, včetně dětí a starších lidí, byli napěchováni k sobě v toxickém prostředí po dobu hodin i dní.

Drtivá většina zadržených byla propuštěna po několika dnech, ale někteří byli obviněni z útoku nebo podněcování nepokojů. Nejvážnějším případem byla kauza devíti aktivistů, kteří z jednoho prominentního hotelu vyvěsili transparent s nápisem, že Bush je lhář. Když policie vtrhla na střechu, aby je zavřela, jeden z policejních důstojníků náhodou šlápl do střešního okna a pořezal se. Výsledkem

bylo obvinění aktivistů z „útku na policejního důstojníka“. Obžaloba se snaží dosáhnout 25 let vězení.

Další skupina byla obviněna z útoku poté, co vstoupili do semináře Mladých republikánů v tričkách, na kterých byli nápisy, obviňující Bushe, že se nesnažil zabránit šíření AIDS. Videozáznamy ukazují Mladé republikány, jak shazují demonstranty ze židlí a kopou je, zatímco ti se krčí na zemi. Nicméně obvinění z útoku padne na demonstranty a žádný z Mladých republikánů nebyl za incident obviněn.

Před Dokem 57, kde byli drženi vězni, zádumčivě postávali jejich přátelé a rodiny – scény, jež připomínaly podobné výjevy v Iráku a Střední Americe v osmdesátých letech. Tím Duncan, otec jednoho zadržovaného, připíchl na plot papír s fotografií svého syna, kde úpěnlivě prosil o informace o mladíkovi. Duncanův syn zmizel před několika dny na demonstraci a ačkoli policie nakonec doznala, že byl mu zadržen, byl mu odepřen přístup k právníkovi a nikdy nebyl obviněn z žádného zločinu. „Můj syn zmizel, a může za stát“, křičel Duncan, „nikdy jsem si nemyslel, že by se to v této zemi mohlo stát.“

To se samozřejmě může stát šokem pro ty, kdo nejsou obeznámeni se situací ohledně politických vězňů v USA. Incidenty v New Yorku byly mimořádně otevřené a křiklavé projevy totalitarismu ve Spojených státech, ale

nebyli tak unikátní, jak bychom si mohli myslet. Před 11. zářím 2001 zde bylo podle údajů organizací na ochranu lidských práv kolem 109 dlouhodobých politických vězňů. Poté, co byl realizován Vlastenecký zákon toto číslo vystřelilo k tisícům. Terčem byli zejména imigranti, novináři a aktivisté opozice. Ti byli sledováni FBI a nakonec uvězněni, někteří byli zadržováni dva až tři roky bez toho, aby byli obviněni ze zločinu.

Zatčení a vězení v New Yorku koncem srpna byly rozsáhle pokryty zpravodajstvím novina západní Evropy a arabského světa, společně s nebývalým pokrytím opozičních médií USA jako Demokracie hned (Democracy Now) a Nezávislým mediálním centrem (Independent media center). Ale maistreamový tisk USA sotva zmínil uvěznění a rozhodně nepátral po podmínkách nebo důvodech zadržování.

Česká média následovala tohoto příkladu tak loajálně, že v oné kapitole historických knih bude potřeba poznámka pod čarou o novém loutkovém režimu ve střední Evropě. Je to země, která již ví vše o politických věznicích, týrání mírumilovných demonstrantů a vzestupu totalitarismu. Budoucí historikové budou mít ohledně České republiky jedinou otázku: Poučí se někdy?

PŘEKLAD M.ŠAFFEK

Autorka článku je členkou Mezinárodního mírového hnutí – ČR.

Úpadek impéria?

Alex Callinicos

V uplynulých třech letech se stalo cosi neobvyklého. 11. září 2001 byla – jak jsme neustále upozorňováni - před očima celého světa napadena největší vojenská velmoc světa. Její elity reagovaly na pokolení vyhlášením globální „války proti terorismu“ a dobytím dvou „darebáckých států“ – Iráku a Afghánistánu. Co se děje dnes? Afgánistán se vrátil ke stavu, kde byl před uchopením moci Talibanem. Stal se opět zapomenutou krajinou katastrof.

V Iráku čelí koalici vedená USA nemyslitelnému – porážce. V dubnu americká námořní pěchota obklíčila Falludžu a byla připravena činit nejhroší. Následný vývoj byl popsán Patrickem Cockburnem v „London Review of Books“:

„Během několika málo dní se námořní pěchotě podařilo změnit faludžany, předtím označované většinou ostatních iráčanů za nebezpečné amerikofily, v symboly znovuobnoveného iráckého nacionalismu. Obležení města povstání v Iráku neomezilo, naopak posílilo další povstání sunnitských měst a vesnic podél Eufratu... Američtí vojáci byli zabíjeni, protože jejich velitelé nedokázali uvěřit tomu, že se povstání šíří. Armáda stále posílala konvoje z Bagdádu do Faludži i poté, co gerily převzaly kontrolu nad silnicí.“

Námořní pěchota Faludžu nikdy nedobyla, povolila kontrolu nad městem milici, vedené bývalým generálem republikánských gard. Obyvatelé města v podstatě triumfovali. Jsem toho názoru, že podobná dohoda může ukončit nerozhodný zápas mezi silami USA a armádou Mukaty al-Sadra v Nadžáfu. Byla ustavena nová loutková

vláda a list Financial Times píše, že „následky porážky USA v Iráku jsou, slovy prezidenta George W. Bushe, „nedozírné“.

Co se proboha děje? Zdá se, že z válečného stroje USA odpadají kolečka rychleji, než předpovídalo protiválečné hnutí. Zhoršení situace je samozřejmě z jedné části následkem triumfalistické stupidity neokonzervativních jestřábů (i „holubic“) administrativy G. Bushe. Ti nejprve vložili důvěru v irácké exulanty jako Ahmed Chalabi a Kanan Makiya. Ten v lednu Bushovi tvrdil, že ho budou iráčané vítat „sladkostmi a květinami“. Současný hon na čarodějnice, namířený proti Chalabimu, je vyjádřením bezmocné zlosti Washingtonu nad svými vlastními chybnými kalkulacemi.

Ale existují nějaké hlubší příčiny krize, do které se dostaly USA v Iráku? Je síla mocenské politiky USA ve skutečnosti slabší, než by se mohla mohlo zdát, podíváme-li se na sílu jejich armády? Jakou pomoc při zodpovídání těchto otázek nám může nabídnout historie?

Kolos

Inspirací pro další výklad bude

nová kniha konzervativního ekonoma N. Fergusona „Kolos“

Za prvé, je zajímavé, jak se změnil podtitul knihy. Na deskách můžeme číst název „Cena amerického impéria“, ale na přebalu, jež byl pravděpodobně dokončen až poté, co zbytek knihy, stojí „Vzestup a pád amerického impéria“. Že by to něco vypovídalo o vzrůstajících obtížích Bushovy administrativy?

Za druhé: autor se snaží dokázat, že pouze „čtvrtina staré Evropy“ oponovala válce v Iráku. Ale pleťe dohromady vlády zemí a lidí, kterým tyto vlády vládnou. Opozice proti válce v Iráku byla po celé Evropě ohromná. Nedávná studie Dominika Reynie z Pařížské univerzity odhaduje, že v prvních třech měsících roku 2003 se účastnilo protiválečných demonstrací 35,5 miliónů lidí, z toho 20 miliónů v Evropě. Později byla konzervativní vláda ve Španělsku pro svou proválečnou pozici odstavena. Dokonce v Polsku, největší zemi „Nové Evropy“, ukázala nedávná studie, že 63 procent populace chce polské vojáky pryč z Iráku.

Co je horší, Ferguson

sympatizuje s Douglasem MacArthurem, vrchním velitelem vojsk USA během rané fáze Korejské války v letech 1950-1951, jenž vyprovokoval vstup Číny do války a poté, co Čínané zatlačili americké síly ke spodnímu okraji korejského poloostrova, zpanikařil a vyžadoval, aby bylo na čínská města svrženo až 50 atomových bomb. Není překvapivé, že poté, co vyjádřil sympatie k něčemu, co by bylo masovou vraždou v bezprecedentním měřítku, bude autor „Kolosu“ argumentovat také, že „válka ve Vietnamu měla být vedena mnohem nelitostněji.“

To vše má pravděpodobně ukázat, jaký je Ferguson tvrdý chlapík. Jeho hlavní myšlenky mohou být shrnuty v kapitole „Liberální impérium“: Amerika by měla přestat přešlapovat kolem horké kaše a přiznat sobě a světu, že je impériem, jehož vojenská síla podepírá liberální kapitalismus. Na podporu této teze znovu používá argument ze své předchozí knihy, „Impérium“, která se snažila dokázat, jak skvělé bylo britské impérium, a zdůraznit zejména jeho roli při konstrukci moderní liberálně kapitalistické ekonomiky.

Při opěvování toho, co nazývá „imperialistická globalizace“ je přitom nucen Ferguson bruslit na tenkém ledě. Cituje například knihu „Pozdně viktoriánské holocausty“ od Mika Davise, ale nevyrovnává se s důkazy, jež tato kniha shromažďuje o ústřední roli, již hrál liberální kapitalismus a britský imperialismus ve strašlivých hladomorech, které postihly koncem 19. století Indii, Čínu a Brazílii.

Zadlužené impérium

Ale největším problémem je pro Fergusona samotné americké impérium, které, jak se obává, nedokáže čelit

úkolům, jež si samo vytyčilo. Argumentuje, že „jsou tři základní nedostatky, které vysvětlují, proč byly Spojené státy méně úspěšným impériem než jeho předchůdce. Je to jeho ekonomický deficit, deficit pracovní síly a – nejdůležitější z těchto tří – deficit pozornosti.“

Ferguson argumentuje, že historik z univerzity v Yale, Paul Kennedy, mohl nakonec mít pravdu, když v knize „Vzestup a pád velkých impérií“ (1987) argumentoval, že Spojené státy riskují „přílišné imperiální rozprostření“, kdy jejich závazky překročí jejich zdroje. Ale příčinou přílišného rozprostření nejsou ani tak náklady na impérium (vojenské výdaje USA jsou v poměru k národním menší než v době Studené války), jako spíše závislost ekonomiky na stálém přílivu zahraničního kapitálu. USA, tvrdí Ferguson, je „zadlužené impérium“. Připisuje to charakteristicky nadměrné štedrosti federálního sociálního systému zabezpečení pro starší. Mnohem hodnověrnějším důvodem je, že ohromné obchodní a rozpočtové deficity USA odrážejí úsilí amerického státu držet ekonomiku nad hladinou navzdory krizi ziskovosti.

Ať už jsou příčiny deficitu jakékoli, následky můžeme jasně vidět. Chléb a kanóny – válečný stroj pentagonu a vysoká spotřeba – závisí na vůli zahraničních investorů půjčovat Spojeným státům peníze. Ferguson poznamenává, že „podstatný a zvyšující se podíl amerických obligací je ve skutečnosti v rukou asijských centrálních bank, které kupovali majetky v dolarech, aby udrželi hodnotu svých vlastních měn nízkou proti dolaru“.

„Tento symbolický vztah mezi asijskými spořiteli a americkými konzumenty“ drží na nohou světovou ekonomiku. Čína, Japonsko a Jižní Korea vyvážejí ohromné množství relativně levného zboží do USA. Potom půjčují mnoho

z vydělaných dolarů zpátky do USA, což jim umožňuje pokračovat v nákupu jejich exportu a udržování vlastních měn relativně nízkou proti dolaru a tedy udržování schopnosti konkurovat. Tak jsou zajišťovány trhy v Evropě a suroviny v Rusku, na Sředním Východě, Latinské Americe a Africe.

Následek toho je, že pokud by čínská ekonomika zkrachovala nebo pokud by se zhoršil vztah mezi Washingtonem a Pekingem, dopad na světovou ekonomiku by mohl být devastující.

To ale nevysvětluje, proč to začíná jít s kopce s okupací Iráku. Ta má více co dělat s druhým deficitem, který Ferguson identifikoval. Klopýtání neokonzervativců v Iráku odhalilo fakt, že ozbrojené síly USA jsou příliš malé a nejsou dostatečně vycvičeny a vybaveny pro roli koloniálních okupantů, do čehož je tlačí strategie Bushovy administrativy.

Fergusonovo řešení tohoto problému je charakteristicky necitlivé a hloupé: „Pokud bychom dali dohromady všechny ilegální imigranty, nezaměstnané a vězně, je zde jistě hojnost surovin pro větší americkou armádu... zavedení odvodů by nemuselo být nutně nepopulární, pokud by bylo přiměřeně zacíleno.“ Odvádějte nižší vrstvy, řečeno jinými slovy, ale vyšší třídy nechte být.

Fergusonovou největší starostí je ovšem „chronická krátkodečnost“, jež by mohla vést k tomu, že by impérium Spojených států byl tím „nejprchavějším impériem ve světové historii“. Vyšší třídy Spojených států postrádají etos, který hnal během vrcholné doby Britského impéria absolventy prestižních univerzit do kolonií.

„Málo, jestli vůbec nějak, absolventi Harvardu, Stanfordu, Yale nebo Princetону usilují o to, aby strávili své životy v pokusu změnit sluncem vysušenou pískovou díru jako Irák v

prosperující kapitalistickou demokracii, jakou vykresluje Paul Wolfowitz. Nejlepší a nejbystřejší Američané neusilují o to vládnout Mezopotánii, ale ovládat MTV.“

Tento fakt má pravděpodobně co do činění s odlišnými strukturami britského a amerického imperialismu.

Za penězi

Převážná část přímých zahraničních investic je v současnosti koncentrována do bohatých zemí, převážně do USA samotných – nadnárodní firmy se vyhýbají většině zemí Třetího světa. Když britské vyšší střední třídy odjízďeli šéfovat dolům nebo plantážím do kolonií, následovaly vlastně peníze. A stejně to dělají jejich americké protějšky - když zůstávají doma.

Struktura kapitalismu Spojených států může mít také co do činění s počítáním v krátkodobých perspektivách, které Ferguson též frustruje. Jak vyzdvihuje bystrý článek v posledním čísle časopisu New Left Review, pozdně kapitalistické společnosti zahrnují „slabé občanství“. Jinými slovy, jednotlivci jsou povzbuzováni, aby byli pasivními konzumenty, jež se pouze občasně, pokud vůbec, podílejí na veřejném životě. Odtud neustálý pokles počtu lidí, kteří chodí k volbám a tato nízká míra inspiruje zbytek rozvinutého kapitalismu.

Výsledkem je politický systém, ve kterém mohou snadno dominovat bohaté elity. Druhá strana mince se ale objevuje ve chvíli, kdy stát potřebuje vybudit bezpodmínečnou angažovanost, potřebnou k vedení větší války. Bush a Blair mohou napodobovat Roosevelta a Churchilla a požadovat v boji proti terorismu heroismus a sebeobětování. Kdo by však mohl předpokládat, že obyčejní lidé, kteří byli povzbuzováni, aby viděli sami sebe jako privátní konzumenty, si najednou vyvinou hrdinské vědomí „národa ve válce“?

Takže jeden následek: „Jsou zde ti, kdo trvají na tom, že Vietnamský syndrom byl s konečnou platností „vykopán“ v devadesátých letech. Ve skutečnosti se ovšem zdá, že od doby Studené války vzrostla citlivost amerického voličstva ke ztrátám“. Ferguson ukazuje, jak rychle se veřejné mínění Spojených států obrátilo proti válce v Iráku. Stalo se tak mnohem rychleji, než během války ve Vietnamu, ačkoli tehdy byly ztráty mnohem větší.

Případ Vietnamu nám připomíná, jak může velmoc neuspět. Pouze velice zřídka je poražena na bitevním poli. Důležité je, že ozbrojený odpor může zlomit politickou vůli vládců pokračovat v boji. Vietnamské hnutí za národního osvobození zvítězilo, protože především vyprovokovalo ohromnou politickou krizi ve Spojených státech.

Něco podobného se nyní děje v Iráku. Ferguson cituje americké generály, kteří si hlasitě stěžovali, že ve Vietnamu prohráli, protože jim politici nedovolili vést válku do všech důsledků. Na West Pointu neučí Clausewitz? Velký pruský vojenský teoretik ve slavné definici vymezil válku jako pokračování politiky jinými prostředky. To, jak jsou vedeny války, vždy určují politici.

Síly USA by mohly srovnat Faludžu se zemí, jako to udělaly městu Hue v roce 1968 a nacisté Varšavě v roce 1944. Ale potom by stejně tak zmizela jakákoli naděje, že se Spojeným státům podaří vytvořit v Iráku životaschopný loutkový režim.

Politika je dokonce v současné „válce proti terorismu“ důležitější, než byla v minulosti, protože současný boj není primárně fyzický zápas mezi relativně vyrovnanými rivaly, jako gigantické střety mezi ohromnými, těžce vyzbrojenými armádami branců, jež dominovaly první a druhou světovou válku. USA používá jako prostředek dominance euroasijskému

kontinentu relativně malé profesionální armádní síly a velkou palebnou sílu, jež ovládá.

Ale protože cíl je politický, zápasí se stejně tak o to, jak zajistit získání dalších vládnoucích elit a veřejného mínění v USA i celosvětově, jako o tom fyzicky zničit kohokoli, kdo na USA zaútočí vojensky. Tvarování veřejného vnímání je tedy ohromně důležité. Když američtí

velitelé vyjednávali příměří ve Faludži, trvali na tom, že bude vyhoštěn z města filmový štáb televize Al-džazíra, která vysílala srdceryvné záběry na důsledky obležení,

Je to tato bitva o veřejné mínění, kterou Washington již prohrává. Strašné obrázky systematického mučení a ponižování ve věznicích Abu Ghraib potopily proklamace Bushe a Blaira ohledně dodávání lidských práv a

demokracie do Iráku. Známý alterglobalista Walden Bello tvrdí, že neoliberální model kapitalismu, který USA prosazovala, utrpěl krizi legitimacy, která počala s krizí ve Východní Asii v letech 1997-98 a zesílila událostmi v Seattlu a se vznikem antikapitalistického hnutí. Efekt „války proti terorismu“ – spojení neoliberalismu a imperialismu v nechutné formě, kterou jí dávají neokonzervativci a

jejich námořní pěchota v Iráku tuto krizi dále prohloubilo.

Toto vše podtrhuje důležitost celosvětového protiválečného hnutí. Byli jsme protagonisty v tomto politickém zápase o globální veřejné mínění, trvale zpochybňujíc autoritu Bushe a Blaira. Čelí-li naši protivníci čelí hrozbě porážky, je o to důležitější, abychom my v boji pokračovali.

PŘEKLAD M.ŠAFKEK

Redakční poznámka na úvod: Následující článek byl psán pro teoretický časopis „Argumenten“, který vydává naše sesterská organizace v Německu. Mluví-li proto o rozšiřování EU, zabývá se často fakty, které se této země týkají. Zároveň kritizuje velmocenskou politiku Německa. To je, píše-li článek člověk v Německu žijící, postoj proti nacionalismu, v ČR to však může vyznít jako jeho pravý opak. Při čtení článku je tedy nutno vzít na vědomí tento kontext. Zdůrazňujeme: organizace Mezinárodních socialistů jsou proti velmocenským ambicím a nacionalistické rétorice „svých“ zemí. Nehodláme se stát součástí stupidní kampaně „proti germanizaci“.

Co přináší rozšíření EU na východ?

Od května 2004 čítá Evropská unie (EU) 25 členských států. S deseti novými přístupujícími zeměmi se rozšířila na východ až k hranici bývalého Sovětského svazu. Vně EU dnes zbývají toliko Rumunsko a Bulharsko, jimž je vstup předpovídan v druhé „vlně“ roku 2007, dále Albánie a bývalá Jugoslávie.

Podle ankety toto rozšíření Unie na východ většina obyvatel západní Evropy odmítá. Mnozí se obávají nezaměstnanosti, klesající výše mezd a sociálních dávek stejně jako rostoucí kriminality. Této náladě mezi obyvatelstvem se brání vlády západních zemí důmyslnou kampaní – např. německá vláda píše ve své propagační brožuře: „Rozšíření EU naplňuje naději na přenesení vítězného modelu EU s jeho hodnotami – právním státem, demokracií, ochranou lidských práv všeobecně stejně jako práv menšin – i do států střední a východní Evropy. Mír a svoboda, jistota a politická stabilita budou garantovány skutečně dlouhodobě.“

První část článku se zabývá tím, kdo skutečně z rozšiřování EU profituje a kdo ztrácí. V druhé části bude osvětleno pozadí a dějiny celého procesu, v části třetí nastíněny možnosti odporu a alternativy k současnému stavu.

I. Kdo získává a kdo ztrácí?

Podporu má rozšiřování Evropské unie na straně podnikatelů. Nejen pro německé koncerny je východní Evropa nejdůležitějším odbytištěm a rezervoárem levné, ale dobře kvalifikované pracovní síly. Již dnes činí podíl východní Evropy na německém zahraničním obchodu dvanáct procent a převyšuje takto podíl Francie (10,1%), Spojených států (9%) a Velké Británie (8%). Zatímco hospodářství v SRN dosáhlo od roku 2001 růstu nikoliv vyššího než 1%, ve východoevropských zemích se toho času hospodářský

růst pohybuje kolem 6%. Německé koncerny totiž mezitím do přístupujících zemí investovaly přibližně 23 miliard Euro. Že právě německé hospodářství má na rozšíření Unie na východ největší zájmy, je doloženo rovněž tím, že příslušným komisařem pro rozšiřování EU v Bruselu je Němec Günter Verheugen.

Aby byly do EU přizvány, musely se východoevropské země podrobit privatizačním programům a drastickému krácení nejrůznějších státních podpůrných finančních dávek. V posledních deseti letech byly takřka všechny provozy zprivatizovány a ty nejproduktivnější obory

jako je např. telekomunikace či autovýroba prodány zahraničním koncernům za směšné částky. Více než polovina východoevropských pracujících je zaměstnána za mizivé mzdy v podnicích odkoupených západoevropskými koncerny. V maďarských provozech mají zahraniční (zde většinou němečtí) podnikatelé dokonce šestatřicetiprocentní účast, na Slovensku třináctiprocentní. Samotný koncern Siemens disponuje na východě Evropy více než 95 dceřinými společnostmi s 25 000 zaměstnanci. Volkswagen převzal v roce 1991 českého autovýrobce Škoda. Výkupem

bývalých státních odvětví mohou velké kapitálové koncerny upevňovat své monopolní postavení a zvyšovat tak své zisky. Např. BWI (Berlinwasser International), sloučení německých koncernů RWE a Allianz a francouzského Vivendi, koupila české vodní hospodářství a v průběhu tří let zdvojnásobila cenu vody. Německý Telekom odkoupil takřka všechny národní telefonní sítě ve východní Evropě a okamžitě navýšil ceny.

Chudoba a nezaměstnanost
Zatímco menšina ve velkých městech profituje

ze zahraničních investic a peněžitých podpor EU, klesá velké množství obyvatelstva do hluboké bída. Aby totiž přilákaly další zahraniční investice, konkurují si přístupující země v tzv. „nabízení pod cenou“ a v co nejnižších daňových sazbách pro zahraniční investory. Německý poslanec Elke Wülfing (CDU) ví, o čem mluví: „Srovnáme-li daňovou zátěž pro podnikatele ve „starých“ a přístupujících zemích EU, vidíme, že zatímco v Polsku a na Slovensku činí 20%, v Německu se pohybuje kolem 40%. Toto zřetelně dokazuje, jak ostrá konkurence mezi přístupujícími státy odlákává kapitál stále více na východ.“ Nízkou daňovou zátěží (pro podnikatele!) ospravedlňují vlády snižování dosavadní výše veřejných finančních podpor a sociálních dávek.

Následky pro obyvatelstvo jsou devastující. Např. v Polsku stoupla nezaměstnanost z 6,5% (1990) a 10,5% (1998) na 18% (v některých regionech až na 60%). Ve všech přístupujících zemích byl enormně redukován či zcela odstraněn systém pojištění (důchody, zdravotní pojištění a podpora v nezaměstnanosti). Oznámení slovenské vlády o snížení sociálních dávek o celých 50% (z 75 na 35 euro měsíčně, tj. asi z 2250 na 1050 českých korun), jež bylo skutečně v zájmu splnění evropské podmínky o nutnosti omezení státních výdajů, vedlo počátkem roku 2004 k hladovým bouřím na východním Slovensku (postižení jsou především Romové; dnes je situace na Slovensku označována za hrozící humanitární katastrofou – pozn. red).

Vstup do EU bude mít velmi špatné následky i pro východoevropský průmysl. Dojde k masovému propouštění. Například polský těžký průmysl, v němž je stále zaměstnáváno více než sto tisíc polských pracujících, je očima Evropské unie a zahraničního kapitálu viděn jako zastaralý a v evropském rámci konkurenceschopný,

stejně tak jako hornictví a energetický sektor. Podmínka, jež východoevropským státům EU nyní klade, je omezení finančních podpor těmto dle evropských měřítek méně prosperujícím odvětvím a jejich postupné rušení.

Rozsáhlý úbytek zemědělců

Ještě katastrofálnější následky vstupu do EU potkají zemědělce. Rozšíření Unie na východ vede de facto k vyvlastňování drobných zemědělců. Očekává se, že ze současných asi dvou milionů polských statků, jež živí kolem šesti milionu lidí, přežije rozšíření EU necelých sto tisíc.

Východoevropským zemědělcům po vstupu ve formě finanční podpory připadá pouhá čtvrtina částky (25%), již EU v průměru poskytuje západoevropským zemědělcům. Vládám je zakazováno tuto pomoc zvyšovat o více, nežli kolik činí 20% západoevropského průměru. V nejlepším případě tedy zemědělcům z přístupujících zemí připadne pouhých 45% tohoto západoevropského průměru. Zemědělské výrobky dovážené ze zahraničí jsou navíc mnohem levnější, nežli produkty zemědělců z východní Evropy – což znamená úbytek východoevropských zemědělců, úbytek netušeného rozsahu. Evropská komise očekává, že v následujících deseti letech budou dva miliony zemědělců kvůli zadlužení zcela zničeny.

Evropské zemědělské koncerny jásají. Půda ve východní Evropě se tak totiž zásadně zlevní a bude poskytnuta k volnému odkupu velkopodnikům jako např. Danone. Hospodářský časopis „Business Central Europe“ napsal v únoru 1999: „V podnikání v zemědělství můžeme skutečně prosperovat jen pokud budou odstraněni drobní zemědělci.“ Většina zemědělců ztratí svou existenční základnu a s ohledem na stoupající míru nezaměstnanosti také většinu

vyhlídek na získání nového pracovního místa.

Nové a staré hranice

S rozšířením Unie na východ se její vnější hranice posunula až k bývalému Sovětskému svazu, k bývalé „železné oponě“. Stejně jako Spojené státy zabraňují stavbou zdi potenciálním přistěhovalcům z Latinské Ameriky překročit hranici mezi Mexikem a USA, i Evropská unie se pokouší učinit své hranice nepropustnými. V Schengenských dohodách byla stanovena rozšířená vízová povinnost pro země třetího světa a tvrdé kontroly na pozemních i vodních hranicích stejně jako na letištích. Od té doby tak zahynuly stovky lidí, kteří se s pomocí profesionálních převaděčů pokusily ilegálně překročit hranice EU.

Ale i přes toto radikální vyostřování mají nadále pokračovat také kontroly na hranicích mezi „starými“ a „novými“ státy EU. Východoevropští pracující nemohou tedy profitovat z volného pohybu pracovních sil tak, jak platí pro pracující ze západu. Pro obyvatele východní Evropy tedy znamená Evropská unie pouhé omezení volnosti jejich pohybu. Jak na východě, tak na západě jsou pro ně hranice uzavřeny. Jelikož je pracujícím z východu, poznamenaným chudobou v jejich vlasti, zapovězeno pracovat v západní části Evropy, nezbyvá jim nic než pracovat zde načerno. V důsledky faktické ilegality své tamní práce nemají nijakou možnost bránit se nízkým mzdám a mnohdy hrozivým pracovním podmínkám. Tato práce za mizivé odměny vede nutně k dumpingovým cenám, které škodí i pracujícím se západoevropským pasem. Zaměstnanci z východu a západu jsou tak štváni proti sobě.

Bourání sociálních jistot a snižování mezd i na západě

Nízké mzdy na východě Evropy jsou podnikateli

využívány i k tomu, aby klesala výše mezd i na západě. Tak podporoval šéf mnichovského hospodářského institutu (IFO) Hans-Werner Sinn půlení mezd a sociální pomoci pro východní Německo, a to v rámci přípravy na rozšiřování EU. Dokument Evropské komise nazývá toto ničení sociálních jistot ve východní Evropě jako „prosperšné pro budoucnost celé Evropské unie“. Toto tvrzení je odůvodněno především tím, že nízké mzdy ve východní Evropě umožňují podnikatelům přesunout sem svou produkci.

Daňové sazby a mzdy ve východní Evropě leží skutečně hluboko pod evropským průměrem. Již dnes vydělá pracující v určitém oboru v SRN čtyřnásobek svého kolegy z východní Evropy. Zde, tj. na východě, navíc mzdy v důsledku privatizací posledních let stále klesají, zatímco ceny běžných služeb a nezbytných životních prostředků stále stoupají.

Tyto argumenty jsou ale také pouhým trikem sloužícím klamání zaměstnanců. Neboť skutečnost není tak jednoduchá: nízké ceny jsou pouhým faktorem v kalkulaci podnikatelů. Jiné faktory, jako je např. infrastruktura, jsou ve východní Evropě pro podnikatele podstatně nepříznivější. Nejen mzdy, ale i produktivita práce se totiž ve východoevropském průmyslu ocitá zřetelně pod průměrem EU.

Např. Slovensko dosahuje 48% evropského průměru, Rumunsko 27%. Sledujeme-li úroveň mezd společně s produktivitou práce, nepředstavují potom vlastně přístupující země pro západoevropská pracovní místa žádnou konkurenci. Přesto vzbuzují záměry podnikatelů obavy – a to především záměr nutit i pracující na západě k přijímání stále horších pracovních podmínek.

Západní kapitál „neodlétá“ do zahraničí proto, že na západě jsou mzdy příliš vysoké. Podnikatelé investují

do východoevropských zemí z toho důvodu, aby dobyli tamní trhy.

Jen 30% zahraničních pracovních míst ve východní Evropě vzniklo skutečně díky „vývozu pracovních míst“ ze západu. Studie EU kromě toho konstatuje, že přímé zahraniční investice do východního bloku se do roku 2007 (tedy doby, kdy budou nejdůležitější proozy ve východní Evropě právě zprivatizovány) sníží o polovinu. Pravdou je, že se hospodářství nejen v západní Evropě, ale celosvětově (a tedy i na východě Evropy) ocitá v krizi způsobené stagnací, což vede k tomu, že podnikatelé vhánějí pracující do vzájemného konkurenčního boje.

II. Pozadí rozšíření Evropské unie

Situace v bývalém východním bloku dokazuje, že zavedení tržního hospodářství v žádném případě neřeší krizi východoevropského hospodářství, ale citelně ji zhoršuje. Přitom nebyla východní Evropa nikdy „chudobincem Evropy“. Po 2. světové válce spadly východoevropské státy pod sovětskou sféru vlivu. Rozdělení Evropy zcela vycházelo z mocenského soupeření dvou supervelmocí. Na rozdíl od západní Evropy nebyl na východě přijat Marshallův plán a podpora pro znovuvýstavbu této části Evropy, přesto se takřka všechny východoevropské státy rozvinuly v moderní průmyslové země. Byl přijat „vítězný model“ ruského státního kapitalismu. Stát převzal hospodářství, izoloval se od světového trhu, obzvláště západního importu a zahájil urychlenou industrializaci výstavbou těžkého průmyslu – na úkor mezd, které díky tomuto pomaleji rostly. Obyvatelé východního bloku sice z tohoto hospodářského rozmachu profitovali pouze minimálně, přesto však až do 70. let jejich životní úroveň stále stoupala.

Krise světového

hospodářství a zánik stalinismu

Industrializace probíhala pod vlivem dlouhodobého hospodářského růstu po válce. V polovině 70. let se však opět prokázala krizovost kapitalistického systému. Na přelomu let 1973 a 1974 se objevila první velká hospodářská krize od 40. let. Západní hospodářství reagovalo na tuto krizi větší internacionalizací svého kapitálu, snížením státní kvóty a omezením životního standartu pracujících.

Státy východního bloku nezůstaly tohoto vývoje ušetřeny. Sice zde neexistoval soukromý kapitál, přesto se však tyto země se svým hospodářstvím řízeným státem podílely na světovém trhu. Dobrým příkladem je výroba elektroniky. Až do poloviny 80. let se mohla produktivita na západě výrazně zvyšovat díky zavedení výroby opírající se o počítače. Rozvoj mikroelektroniky na východě zůstával stále pozadu, jelikož státní hospodářství nemohla sáhnout k tolik silnému stupni internacionalizace jako na západě. Rozdíly mezi produktivitou na západě a na východě se zvětšily. Na pokus byrokracie dosáhnout vyšší produktivity na úkor životní úrovně obyvatelstva reagovalo mnoho zemí stávkami a demonstracemi. (Nejvýznamnějším hnutím této doby byla Solidarita v Polsku, jež měla hlavní podíl na boji proti stalinskému režimu.)

Po roce 1989 nastal bezpříkladný hospodářský a sociální úpadek. Západoevropské koncerny, samy oslabeny krizí na konci 80. let, cítily jedinečnou šanci důkladně profitovat z pádu východního bloku. MMF a Světová banka nechaly východoevropské země nejprve zadlužit a poté se podrobit jejich diktátu. Vyžádaly si urychlenou privatizaci státních hospodářství, jež byla prodána západoevropským koncernům za směšné částky, a zničení sociálního systému. Cíleně vzniklá hyperinflace až kolem

200% (v Polsku) poškodila i ty pracující, kteří si v letech před privatizací díky své práci dokázali našetřit mnohdy i větší sumy.

Ekonom Jeffrey Sachs (USA), zástupce ultra neoliberalní „Chicagské školy“, formuloval filozofii tohoto ničivého procesu takto: „Čím hlubší krize, čím hlubší šok, který má být vyřešen reformami, tím větší ozdravný účinek nastane.“ Následkem této šokové terapie byl v historii evropského kapitalismu „jedinečný“ sociální a hospodářský úpadek. Např. v Polsku stoupla nezaměstnanost v průběhu tří let z nuly na 17% (s tím, že za minulého režimu nezaměstnanost existovala, nicméně skrytá – pozn. red). Odstranění podpory v nezaměstnanosti způsobilo okamžitý pád u mnohých částí obyvatelstva do naprosté bída. Krize byla tedy skutečně hluboká, ozdravení se však nedostavilo.

Rozšíření Evropské unie – imperialistický projekt

Politika „chicagských chlapců“ našla své pomocníky ve vládách států nyní již bývalého sovětského bloku. V mnohých zemích se díky politickému tlaku podařilo izolovat či zcela potit této linii nevyhovující politické síly. Existovaly jen tři země, jež se západnímu diktátu zprvu odmítly podříditi – Mečiarovo Slovensko, Miloševićova Jugoslávie a Rumunsko. Po útoku na Jugoslávii roku 1999 byl jejich odpor zlomen. Tato válka však byla i pro ostatní země východní Evropy znamením nutnosti sklonit se před západem. Rozšířením Evropské unie je nyní hospodářská nadvláda západní Evropy (a zde především Německa) politicky zajištěna.

S pádem Sovětského svazu se změnila oblast vlivu konkurujících si velmocí a rozhořel se o ně boj. Kapitalismus se ve světovém měřítku rozvíjí nerovnoměrně. Rostoucí konkurenční boj na světových trzích nutí dále se

rozvíjející kapitalistické státy (např. Německo, Francie, USA) podrobit si „slabší“ regiony (např. východní Evropa nebo Latinská Amerika), aby tak získaly výhodu ve vzájemném konkurenčním boji (např. o suroviny, levnou pracovní sílu nebo také průmysl). Nedaří-li se uskutečnit toto podrobení hospodářským tlakem, využívají západní státy také svého vojenského potenciálu. Ve východoevropských zemích jako je např. Bosna a Hercegovina, Srbsko a Makedoni udržuje EU stále svá okupační vojska. V jiných zemích východní Evropy se toto podrobení prosazováno pomocí hospodářského a politického tlaku.

III. Mezinárodní solidarita namísto místní konkurence

Evropská komise tvrdí, že krize východní Evropy způsobená rozšiřováním EU bude překonána a rozdíly v produktivitě se stejně jako dříve ve Španělsku či Portugalsku po vstupu zmenší. Rozšiřování Unie se ale dnes koná za podmínek celosvětové krize kapitalismu. Liší se tedy od „rozšiřování na jih“ (vstup Španělska, Portugalska a Řecka) na počátku 80. let. Namísto „sjednocení zdola“ půjde o „sjednocení shora“. Vzpomínáme si na východní Německo: Tehdejší spolkový kancléř Kohl slíbil „kvetoucí krajinu“, pokud západoněmecké koncerny převezmou východní proozy. „Kvetoucí krajiny“ se nedostavily, stejně tak jako „rozmach východu“. Situace ve východní Evropě je dnes dokonce ještě křiklavější: sociální krize je zde hlubší než ve východním Německu po roce 1989, finanční podpory jsou navíc mnohem menší. Zatímco při německé „výstavbě východu“ bylo 16 milionům východních Němců poskytnuto v přepočtu takřka 450 miliard Euro, pomáhá nyní Evropská unie 75 milionům obyvatel východní Evropy 40 miliardami Euro v jejich „návratu domů“.

Jak lze zamezit sociálnímu

úpadku v celé Evropě? Evropská unie nejbohatších nenabízí žádnou perspektivu. Dohoda o stabilitě nutí země na východě i západě krátit výdaje určené na systém sociálního zabezpečení. EU se opírá o neoliberální agendu, pomocí které mají být odstraněny sociální výdobytky, jež jsou překážkami moci. V mnoha „nových“ zemích EU získaly před volbami podporu ty (převážně opoziční) pravice strany, jež se ze své nacionalistické pozice stavěly ostře proti vstupu do Evropské unie. S rasistickými předsudky sváděly vinu za bídu na pracující z jiných evropských zemí. Pravdou však je, že i v těch zemích, v nichž se pravice přímo podílela na vládě, byla prováděna politika stejně brutálního sociálního útlaku jako v zemích s levicovou vládou. Důvodem je to, že evropským sjednocením

není odstraněna místní kapitalistická konkurence, naopak je mnohonásobně zesílena. Učinit konec snižování mezd a sociální nejistotě je tedy možné pouze v případě společného boje proti kapitálu, boje pracujících z východu i západu.

Již existují náznaky odporu, které se orientují na tuto strategii. Ve srovnání se západem Evropy má však v tomto boji východoevropské protestní hnutí mnohem menší ohlas a úspěch. To má více důvodů. Tím nejdůležitějším je dědictví stalinismu a fakt, že chybí bojovné, nezávislé odborové hnutí, které je nyní teprve ve fázi vzniku.

Leč ve východní Evropě se se zklamáním z tržního hospodářství zrodil i odpor zdola. Na Slovensku se v minulém roce probíhalo rozsáhlé stávkové hnutí. Bojovali proti sociálnímu krácení a pro vyšší mzdy.

V Polsku se v minulém roce opět konaly stávky horníků a zaměstnanců v těžkém průmyslu. Pracující zde bojují proti zavírání průmyslových odvětví v zájmu vstupu do Evropské unie. Vznikají aktivistické odbory zdola, které kvůli stalinické diktatuře nesměly dlouhou dobu předtím existovat. Polští horníci založili odbory s názvem „Podzim 80“, které se odkazují na tradici Solidarity v 80. letech.

Západoevropské odbory by se mohly na toto hnutí orientovat. Měly by totiž potenciál k zastavení sociálního krácení a dumpingových cen. K tomu by se musely vskutku důrazně postavit proti rozšiřování Evropské unie, jež znamená pro velkokoncerny výhody, zatímco pro pracující celé Evropy pouhé nevýhody. Bohužel většinou podporuje vedení těchto odborů raději „svou“ národní vládu, místo

aby jejich motivací byly zájmy pracujících.

Ale i zde existuje důležitý vývoj. Stále více západoevropských odborových aktivistů se v této otázce staví do opozice vůči svému vedení. Požadují změnu politického kurzu a bojovnou politiku proti sociálnímu krácení. Antiglobalizační hnutí je zde obrovského významu, jelikož namísto pouhých nacionalistických perspektiv jednotlivých odborových organizací klade perspektivu mezinárodní solidarity. Tak každoročně sjednocuje Evropské sociální fórum (ESF) socialistické hnutí z východní i západní Evropy ve zcela internacionalistickém duchu. Z tohoto hnutí může zdola vzniknout vskutku jednotná, antikapitalistická Evropa.

Překlad z časopisu „Argumenten“: Alžběta Švarcová

Co nazýváme socialismem zdola?

Od protestů v Seattlu uběhlo už téměř 5 let. Průmyslové město na východním pobřeží USA se stalo místem, kde spolu poprvé demonstrovali ekologové, odboráři, učitelé, socialisté a další. Společný jim byl odpor proti Světové obchodní organizaci (WTO), která, mimo jiné, hlídá patentová práva nadnárodních společností na různé druhy výrobků, čímž z nich dělá monopolní výrobce (tím je například omezena výroba léků, užívaných při léčbě AIDS. V Africe, kde počet lidí nakažených touto nemocí dosahuje katastrofální úrovně, je možno léky levně vyrobit na lokální úrovni, ale patentová práva vlastní západní společnosti, které výrobu nepovolují).

Za těch pět let ale hnutí, které samo sebe označuje jako alterglobalizační či antikapitalistické, prošlo prudkým vývojem. Od protestů v Praze proti Mezinárodnímu měnovému fondu a Světové bance (největší antikapitalistické protesty po pádu Východního bloku), 300 000 demonstrace v Janově přes odpor proti válce a útoku na Irák, po protesty proti jeho okupaci až k Sociálním fórum hnutí rostlo a rozvíjelo se. Přežilo útoky médií („Proč tedy používáte mobilní telefony, když jste proti té globalizaci?“ – ptali se, aby z nás udělali bláznů, kteří nevědí, co mluví) i hysterii rozpoutanou po 11.září. Nevadí nám globalizace jako taková. Jde o to, co se globalizuje. Není to solidarita a vzájemná spolupráce lidí, ale moc a hamižnost nadnárodních korporací. Na otázky proti čemu protestujeme, jsou tedy více méně jasné odpovědi: proti moci nadnárodních společností, proti ekologické devastaci planety, útokům na sociální zajištění a občanská práva, proti útokům na menšiny a jejich diskriminaci, proti válkám a bídě třetího světa atd. Dnes již toto hnutí hledá alternativy. V alterglobalizačním hnutí je jich řada. Síť Mezinárodních socialistů, ke které patří i Socialistická Solidarita, hrála v průběhu budování tohoto hnutí důležitou úlohu. Alternativou, kterou nabízí k současné podobě kapitalismu a o které s ostatními diskutuje, je vize socialismu zdola.

Jan Májiček

Může se zdát, že vlastníci nadnárodních společností mají nekonečné množství

bohatství, aby ubránili svoji moc. V zasedacích sálech Shellu, McDonaldu nebo ČEZu a Českého Telecomu rozhodují co a kdy a kolik a jak, se

bude vyrábět. Rozhodují o tom, kolik zaměstnanců bude pracovat, kolik se jim zaplatí, jak dlouhý a jak náročný bude jejich pracovní den.

Tito lidé nevlastní jen továrny, kanceláře, banky a přepravní společnosti. Vlastní také velké „továrny na názory“, tj. novinové a televizní společnosti,

keré se u hlavních témat pohybují v mezích, které jsou v zásadě vytyčeny názory jejich vlastníka. Kromě toho mají své známé či příbuzné v čele veřejnoprávních televizí, na místech nejvyšších soudců, šéfů policie nebo vysokých důstojníků armády.

Ti nejbohatší vlastní výrobní prostředky, prostředky k výrobě veškerého bohatství společnosti, což jim dává jak ekonomickou tak politickou moc. Sdílí tak společné hodnoty, které jsou v protikladu k hodnotám jiných skupin ve společnosti. Neuvěřitelné bohatství, moc a soukromé vlastnictví výrobních prostředků, to z nich dohromady vytváří vládnoucí třídu.

I přes veškerou jejich moc existuje ve společnosti ještě jedna skupina, jejíž moc je potencionálně větší; lidé, kteří pracují za mzdu, námezdně pracující. Pokud mluvíme o těchto lidech, máme na mysli drtivou většinu společnosti, které pro přežití nezbývá nic jiného než prodávat svoji pracovní sílu tj. svoji schopnost pracovat. Bez ní by se nehulo nic. Ztichly by turbíny elektráren, výrobní linky by se zastavily, monitory u počítačů by zčernaly, police supermarketů by zůstaly prázdné, bankovní převody by krachly. Tady leží největší slabina vládnoucích. Mohou sice vlastnit obrovitánské továrny, stovky kanceláří, hypermarkety a nejvlivnější bankovní domy, ale bez lidí, kteří jim dávají život, je vše jen hromadou šrotu.

Občas se můžeme setkat s námitkou, že pracující třída jako taková mizí. Tvrdíme, že to není pravda. Například ve Spojených státech vzrostl počet pracujících v průmyslu od roku 1971 do roku 1998 z 26 milionů na 31 milionů. Chris Harman,

vedoucí redaktor týdeníku naší sesterské organizace v Anglii, ve svém článku v International Socialism 96/2002 tvrdí: „Celková perspektiva nenaznačuje

například také zdravotní sestra, letecký dispečer nebo počítačový grafik.

Za jeden z nejdůležitějších principů revoluce Karla Marxe

„Ať se tvá, ztracená, vláda věcí tvých tobě navrátí...“.
Listopad 1989 - jeden z projevů odporu zdola proti stalinismu.

nějaký rozpad či úbytek pracujících třídy. Ve světovém měřítku jsou pracující početnější než kdy před tím, i když míra jejich růstu byla zpomalena za sebou jdoucími krizemi světové ekonomiky a tendencí ke ‚kapitálově intenzivním‘ formám výroby (tzn. větší tlak na výkonnost každého jednotlivého zaměstnance), jež by nezaměstnávaly masu nových lidí.“ A hlavně, pod pojmem „pracující třída“ si mnoho lidí představí člověka v modráčích, stojícího u pásu. Marx však měl pod pojmem „námezdně pracující“ na mysli člověka, který žije z prodeje své pracovní síly – to znamená dnes

považují, že emancipace pracujících musí být dílem pracujících samých. Právě proto není možno předložit nějaký hotový konstrukční „plán“ toho, jak by měla nová společnost vypadat.

Nicméně můžeme mluvit o některých základních principech nového uspořádání. Základní podmínkou skutečné socialistické společnosti je hluboká demokracie, která neomezuje práva lidí na pět minut demokratického rozhodování jednou za čtyři roky před volební urnou. Právo hlasovat a skutečně rozhodovat o nejrůznějších problémech musí mít všichni lidé. Socialismus

zdola je forma organizace společnosti, kde veškerá výroba je řízena zdola, pomocí rad pracujících. Ti si ze svého středu volí zástupce, kteří jsou na rozdíl od stávajících zastupitelů kdykoliv odvolatelní. Jsou neustále v kontaktu a stálých diskusích s lidmi.

Jde jen o výrobu? Nikoliv. Podobné rady mohou existovat také na školách a ve čtvrtích, jako tomu bylo za revoluce ve Španělsku v letech 1936-39. Jakmile se bude vyrábět pro potřeby lidí a ne pro co největší zisk, bude možné postupně odstraňovat největší sociální nerovnosti a ekologickou devastaci v lokálním i globálním měřítku.

Byl minulý režim socialismus?

Socialismus zdola nemá se „socialismem“ Východního bloku nic společného. Srovnáme-li výše zmíněný nástin vize socialismu zdola s charakterem režimu, který zde byl před rokem 1989, zjistíme, že se jedná o vzájemný protiklad.

Zdůrazňoval jsem, že chceme společnost založenou na svobodě a co nejširší demokracii. V bývalém SSSR nemůžeme o ničem podobném hovořit. Po krachu Ruské revoluce získala postupně moc nová vládnoucí třída a již ve dvacátých letech minulého století nemůžeme o socialismu v Rusku vůbec hovořit. Režim se měnil ve společnost státně kapitalistického typu, kde byli stejně jako ve volnětržních kapitalistických zemích námezdně pracující podřízeni potřebám akumulace kapitálu. Úspěšná revoluce byla udušena občanskou válkou, vojenskou intervencí a mezinárodní bloádou. To vedlo postupně k výlučnému panství nové

vládnoucí třídy. Autor teorie státního kapitalismu, Tony Cliff, k tomu dodává: „Marx v Kapitálu dokázal, že anarchie kapitalistické výroby je jen druhou stránkou útlaku v jednotlivých podnicích. Aby kapitalisté přežili, musí, protože si vzájemně konkurují, akumulovat (hromadit) kapitál. Aby nahromadili více kapitálu než jejich konkurenti musí víc a víc vykořisťovat svoje zaměstnance. Tak anarchie ve výrobě a útlak jednotlivých zaměstnavatelů tvoří dvě strany stejné mince. Co byla druhá strana tyranie Stalina? Před jakou anarchií stanul? Tou anarchií byl nátlak světového kapitálu. V té době měl tento nátlak vojenskou podobu. Došel jsem tedy k závěru, že ty samé zákony, o kterých mluvil Marx, pro jednotlivé kapitalistické podniky, se uplatňují na Rusko jako na kapitalistu, jako na jeden jednotný kapitalistický podnik. Pojem státní kapitalismus nejlépe vystihuje charakter tohoto režimu.“

Podobný režim byl nastolen i v satelitních zemích, jako bylo tehdejšího Československo.

Také zde od roku 1948 tvrdila Komunistická strana, že žijeme v socialismu. Po roce 1989 začali politikové i média tvrdit, že už jsme v něm žili. Ani jedno není pravda. Rétorika používaná představiteli minulého režimu je stále zneužívána k diskreditaci myšlenek skutečného socialismu.

Samotné vítězství KSČ v únoru 1948 nebyl ve skutečnosti ničím jiným než vládním převratem. Únorové události velice zřetelně ukázaly podřízení dělníků byrokratické a militaristické státní mašinérii řízené stalinisty, kteří zůstali u moci až do roku 1989.

Podnětem únorové politické krize byl pokus nekomunistických ministrů zabránit Noskovi v dalším zvyšování kontroly stalinistů nad policií. Otázka sporu byla, kolik rozhodujících postů v policii by bylo v rukou stalinistů. Krize byla řešena předvídatelným způsobem. Stalinisté měli, kromě většiny policie, téměř celou politickou policii, většinu tisku (prostřednictvím ministra propagandy), kontrolu nad rozhlasem a mnohem větší bohatství než tehdejší kapitalisté (neboť vedli znárodněný průmysl). V únorové „revoluci“ byly masy využity jako pomocná síla pro tajnou policii, která se nesetkala s žádným vážným odporem. Od té doby se konaly volby dobře známým stalinským systémem s jedinou kandidátní listinou. Zmasakrována byla veškerá opozice, včetně té autenticky levicové. Záviš Kaladndra, který kritizoval moskevské procesy ve třicátých letech, byl popraven. Člen surrealistické avantgardy Karel Teige byl uštván k smrti.

Pokud se státněkapitalistické režimy vyznačovaly útlakem a snahou potlačit jakoukoliv aktivitu zdola, byla naopak revoluce v roce 1989 spontánní akcí většiny pracujících a studentů stejně, jako demonstrace proti okupaci v roce 1968 a 1969

Po „sametové revoluci“ vznikly na mnoha místech organizace Občanského fóra a Verejnosti proti násiliju. V závodních radách podniků debatovali zaměstnanci o tom, jak dál. V Polsku vedl boj radikální odborový svaz Solidarita, na jehož masových mítincích se zpívala Internacionála, jako výraz opravdové

mezinárodní solidarity, která nebyla nastrojeným májovým průvodem. Proto jsme v těchto událostech naprosto na straně lidí, kteří protestovali proti minulému režimu.

U d á l o s t i polistopadové byly ve znamení až běsnícího „antikomunismu“. Levice byla naprosto zdiskreditovaná a její velice slabé nestalinistické části se nepodařilo vytvořit viditelný program, který by mohl oponovat Klausově politice „utahování opasek“ a privatizace. Chybělo zde autentické sociální a ekologické hnutí a také organizace, která by sdružovala studenty i odboráře, učitele, lékaře i horníky a všechny ostatní pracující a prosazovala jejich požadavky.

Organizace

Právě takovou organizaci potřebujeme i dnes. Nejen k boji proti válce, ale i k boji proti nezaměstnanosti, propouštění, ničení životního prostředí, rasismu a všem ostatním podobám útlaku.

Spontaneistické teorie, včetně anarchistických, tvrdí, že není třeba žádná relevantní revoluční organizace. Podle nich naprostá většina pracujících spontánně skoncuje s kapitalismem.

Problém je v tom, že aby mohl systém fungovat, používají vládnoucí nejenom represivní složky, ale především ideologickou nadvládu. Jak jsem naznačil výše, mají v rukou média, systém školství, proces socializace probíhá v rodinách například na základě staletých genderových stereotypů. Velké množství lidí zastává v současnosti názory, které zabraňují nebo ztěžují účinnou změnu. Například: každá revoluce vždy vedla

a povede k tyranii, lidská povaha je neměnná, nezaměstnanost způsobují imigranti atd. Tyto názory se dokáží velice rychle měnit. Například v listopadu 1989 se ze dne na den začaly desettisíce lidí debatovat na ulicích, ve školách a v práci o tom, jak je možná další změna. V procesu této debaty však chyběla organizace, která by sdružovala revolucionáře, kteří se sešli již před revolucí.

Část lidí dospěje k revolučním názorům i v nerevoluční době. Jde o to, sjednotit tyto izolované antikapitalisty v organizaci, která se snaží studovat historii zdola, o těchto názorech navzájem diskutuje, diskutuje s lidmi na pracovištích a ve školách a na základě tohoto se snaží v případech revolt nabízet alternativu. Aby byla změna demokratická, musí být tato organizace početná. Revolucionáři, sdružení v organizaci, jsou podstatnou součástí pracujících třídy a jsou její organickou součástí. Nejedná se o model malé elitní skupinky - sekty, hlásající své názory velké většině zvnějšku, tedy o model „my“ a „oni“, kdy existuje „avantgarda“ v izolaci od většiny lidí. Členové organizace jsou dlouhodobě zakotveni mezi lidmi na pracovištích a ve školách, prožívají s ostatními jejich zápasy a dlouhodobě diskutují o možnostech změny.

V historii už mnohokrát lidé povstali proti systému a vytvořili zárodky alternativní moci. Pro úspěšnou změnu je však podle našeho názoru potřeba organizace, která dlouhodobě sdružuje antikapitalisty a na základě svých dlouhodobých zkušeností a studia historie zdola nabízí alternativu.

Antiwar/peace CD

Podpořte protiválečné hnutí v ČR. Zakoupením CD přispějete na náklady, které jsou spojeny s aktivitami mírových a protiválečných skupin. Toto dvoj CD obsahuje 31 písniček od kapel, které aktivně podporovali protiválečné hnutí a dnes podporují boj proti okupaci Iráku. Kromě dvou CD naleznete uvnitř také barevný booklet se všemi texty.

Na CD hrají skupiny:

Public Enemy, Massive Attack, Ani DiFranco, Ms Dynamite, Asian Dub Foundation, Yo La Tengo, Billy Bragg, Sleater-Kinney, Roots Manuva, Alabama 3, Midnight Oil, Crass, Nitin Sawhney, Fun<da>mental, Chumbawamba, Seize the Day, The Mark of Cain, Life, Slovo, Pok & the Spacegoats, Sia, The Unpeople, John Lester, GM Babyz, DJ DisOrientalist, Torben & Joe, Laszlo Beckett, Change a další.

Cena CD je 250 Kč včetně poštovného a balného.

Objednat si ho můžete e-mailem nebo na naší adrese.

Více informací o protiválečných aktivitách naleznete na:

www.iforum.cz nebo www.stopwar.org.uk.

Kontakt na Socialistickou Solidaritu:

Telefon: 604357215

E-mail: info@socsol.cz

Adresa: P.O. Box 1002, 11121 Praha 1

Aktuální informace o nás najdete také na internetové adrese www.socsol.cz.

předplatte si

ANTI-KAPITALISTICKÉ NOVINY

Otevřené noviny s články od autorů z různých proudů a směrů antiglobalizačního a antikapitalistického hnutí.

V dalším čísle, které vyjde během podzimu 2004, najdete mimo jiné tyto články:

- M.L.King: „Je čas prolomit ticho“
- Recepce kritické teorie
- Reforma a globalizace neoliberalismu
- CZfreeNet
- František Frances - básně

Připravujeme také reportáže z Evropského sociálního fóra 2004 v Londýně. Dále připravujeme CD s filmy o válce proti Iráku. Více informací získáte na e-mailu antikapky@atlas.cz

Přidejte se k SocSol

Časopis, který právě čtete, vydává Socialistická Solidarita, skupina, která:

- je proti válce, sociálním škrtům a neoliberalismu
- je aktivní v antiglobalizačním a protiválečném hnutí
- snaží se propojit izolované antikapitalisty
- nabízí alternativu socialismu zdola

Chci více informací o SocSolu a jejích aktivitách

Mám zájem připojit se k Socialistické Solidaritě

Jméno: .....

Adresa: .....

Telefon: .....E-mail: .....

Vyplněný ústřížek zašlete na adresu:

SocSol, PO BOX 1002, 111 21 Praha 1

Ekonomický růst?

Zlatá brána otevřená, zlatým klíčem odemčená... Prognózy předních představitelů ekonomické sféry zní jistě sluchu nezaměstnaného jako hudba, zvoucí do zahrad rajských: jeho životní úroveň vzroste pravděpodobně až do dnes dosud netušených rozměrů. Neboť, vážení přátelé, česká ekonomika je na vzestupu – zahraniční investice se do ČR v uplynulých měsících jen hrnuly a hrubý domácí produkt tak dle propočtů vzrostl o více nežli čtyři procenta. Inu, opět je vyzýváno božstvo moderního věku, Ekonomický Růst. A vládnoucí se snaží občany prostřednictvím médií přesvědčit, že jedině slepé následování jeho kultu zaručí ono tolik abstraktní „obecné blaho“. Čím rychleji poroste „naše“ ekonomika, tím lépe se my všichni budeme mít.

Nicméně, oprostěme se nyní od tohoto neoliberálního dogmatem zatemněného pohledu a položme si otázku: jaké budou skutečné dopady pohybu ekonomiky v zemi na naše životy?

Aižběta Švarcová

Nejsou pochyby o tom (a ekonomové tento fakt nikterak neskrývají), odkud investice do české ekonomiky proudí. V současné době se jedná takřka výhradně o západní firmy, jež se odkupem starých provozů či výstavbou nových stávají spoluvůrcem českého hrubého domácího produktu. Na první pohled je českému občanovi příliv zahraničního kapitálu pozitivem, neboť nové závody zajistí větší počet lépe placených pracovních míst. Prý.

Avšak příliv zahraničního kapitálu ve svém důsledku počet pracovních míst nutně snižuje, a to ze dvou důvodů. Prvým z nich je více zřejmý – čeští malovýrobci, vystavení konkurenci levnějších a kvalitnějších zahraničních produktů, se rázem stávají pro zákazníky neatraktivními. Dříve či později tak do řad nezaměstnaných upadají nejen oni, ale i jejich – nyní již bývalí – zaměstnanci.

Důvodem druhým je záchranná metoda těchto, v moři zahraničního

kapitálu se topících malopodnikatelů. Touto metodou je praktické uplatňování teorie zefektivňování výroby. Co se pod tímto slovním spojením skrývá? Lidé letí na dlažbu, aby zbylí šťastně přeživiši pracovali na dvojnásobný výkon, v lepším případě (lepším dle teorie efektivity) za nižší platy než dříve. A tito se rádi podřídí diktátu firmy, neboť vědí, že kdo tak neučiní, je odstraněn a klesá do nezaměstnanosti.

Za prvé, zahraniční investice mohou vést k rostoucí nezaměstnanosti, v důsledku krachu mnoha menších firem, k postupné monopolizaci různých odvětví výroby a k výrazně se zostřující konkurenci mezi pracujícími lidmi.

A hlavně, honba za rostoucí ekonomikou zastupuje zájmy kapitálu, nikoliv naše. Majitelé mnoha firem se snaží

zaměstnance přesvědčit, že jsou s nimi vlastně na jedné lodi. Ale zároveň je snahou i toho nejvíce lidumilného šéfa – tatínka, aby měl co nejvíce zisku investovaného ve strojích, budovách atd. a že v zájmu firmy je, aby měli zaměstnanci co nejméně na mzdách: firma je pak více konkurenceschopná. O to samé se jedná, když nám nezávislý ekonom (z Patria finance) na ČT1 s chutí vysvětluje, že peníze se nesmí „projídat“. Lidé jsou tak nuceni utahovat si opasky i v dobách, kdy ekonomika roste. Kapitalismus vede k růstu pro růst, k akumulaci pro akumulaci.

Čísla jsou jen paušalizací nezbytnou k zakrytí skutečného stavu věcí a jeho důsledků. Jaký je? Na výsledky se podívejme na Slovensko, z postkomunistických zemí do té s nejrychleji se rozvíjející ekonomikou.

Předplatte si Solidaritu

Mám zájem o předplatné 6 následujících čísel časopisu

Chci časopis distribuovat, posílejte mi ..... kusů od každého čísla

Jméno: .....

Adresa: .....

Telefon: .....E-mail: .....

Vyplněný ústřížek zašlete na adresu:

Solidarita, PO BOX 1002, 111 21 Praha 1

